

Implementacja języka zapytań oparta na drzewach rozbioru

(Implementation of a query language
based on partition trees)

Damian Górski

Praca inżynierska

Promotor: dr Wiktor Zychla

Uniwersytet Wrocławski
Wydział Matematyki i Informatyki
Instytut Informatyki

30 czerwca 2017 r.

Damian Górski

.....

.....

(adres zameldowania)

.....

.....

(adres korespondencyjny)

PESEL:

e-mail:

Wydział Matematyki i Informatyki

stacjonarne studia I stopnia

kierunek: informatyka

nr albumu: 273212

Oświadczenie o autorskim wykonaniu pracy dyplomowej

Niniejszym oświadczam, że złożoną do oceny pracę zatytułowaną *Implementacja języka zapytań oparta na drzewach rozbioru* wykonałem/am samodzielnie pod kierunkiem promotora, dr Wiktora Zychli. Oświadczam, że powyższe dane są zgodne ze stanem faktycznym i znane mi są przepisy ustawy z dn. 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jednolity: Dz. U. z 2006 r. nr 90, poz. 637, z późniejszymi zmianami) oraz że treść pracy dyplomowej przedstawionej do obrony, zawarta na przekazanym nośniku elektronicznym, jest identyczna z jej wersją drukowaną.

Wrocław, 30 czerwca 2017 r.

(czytelny podpis)

Streszczenie

Tutaj coś będzie.

Something goes here.

Spis treści

1. Preliminaria	7
1.1. Słowo o IEnumerable<T> i IQueryable<T>	7
1.2. Language INtegrated Query	8
1.3. Drzewa wyrażeń IQueryable	9
1.4. re-linq i obiekty QueryModel	11
2. Proces budowy zapytania	13
2.1. Implementacja QueryModelVisitorBase	13
2.1.1. Metoda VisitQueryModel	14
2.1.2. Metoda VisitSelectClause	14
2.1.3. Metoda VisitMainFromClause	14
2.1.4. Metoda VisitWhereClause	14
2.1.5. Metoda VisitOrderByClause	14
2.1.6. Metoda VisitJoinClause	14
2.1.7. Metoda VisitAdditionalFromClause	14
2.1.8. Metoda VisitGroupJoinClause	14
2.1.9. Metoda VisitResultOperator	14
2.2. Implementacja RelinqExpressionVisitor	14
2.2.1. Metoda VisitBinary	15
2.3. Czynności następujące budowę zapytania	15
3. Testy jakości i wydajności	17
3.1. Sekcja	17

4. Podsumowanie	19
Bibliografia	21
Dodatki	23
A Instrukcja obsługi	23

Rozdział 1.

Preliminaria

W celu zrozumienia mechanizmu budowy zapytania SQL-owego, trzeba najpierw zrozumieć sposób działania języka LINQ, który jest punktem wejścia, oraz struktury drzewa rozbioru składniowego, będącym przedmiotem translacji LINQ-to-SQL. Zakładam, że czytelnikowi znane są podstawowe pojęcia związane z programowaniem obiekowym, takie jak metoda, kolekcja, dziedziczenie, typ generyczny. W niniejszym rozdziale poruszone zostaną następujące tematy:

- Sposób przetrzymywania kolekcji wyliczalnych w .NET-cie.
- Opis i motywacja powstania języka zapytań LINQ.
- Struktura drzewa wyrażeń `IQueryable`, i dlaczego takie drzewa są trudne do odwiedzania w celu zrealizowania zadania LINQ-to-SQL.
- Biblioteka `re-linq` uproszczająca powyższe drzewa, obiekty `QueryModel`.

1.1. Słowo o `IEnumerable<T>` i `IQueryable<T>`

We frameworku .NET wszystkie kolekcje, które możemy wyliczyć (a takie nas interesują, bo pracujemy z relacyjną bazą danych), implementują interfejs `IEnumerable<T>`, gdzie `T` jest typem obiektu, który jest przetrzymywany w kolekcji. Ten interfejs definiuje metodę `GetEnumerator()`, który zwraca obiekt typu `IEnumerator<T>`, który ma właściwość `Current` oraz metodę `MoveNext()`, pozwalając na przejście po uporządkowanym ciągu obiektów typu `T` oraz określenie obecnej pozycji. Korzystając z tych dwóch informacji, jesteśmy w stanie rozszerzyć `IEnumerable<T>` o metody takie jak wyznaczenie długości, filtrowanie kolekcji, łączenie dwóch kolekcji ze sobą, mapowanie funkcji na wszystkie obiekty znajdujące się w kolekcji. Dokładna lista metod rozszerzających `IEnumerable<T>` jest dostępna w oficjalnej dokumentacji MSDN.

Rozszerzeniem `IEnumerable<T>` jest interfejs `IQueryable<T>`, który de facto implementuje `IEnumerable<T>`. Zasadniczą różnicą między tymi dwoma interfejsami jest to, że w momencie wywołania ciągu metod rozszerzających `IEnumerable<T>`, każda z tych metod jest wywoływana jedna po drugiej, co może obciążyć moc obliczeniową procesora. Natomiast kolekcja `IQueryable<T>` jest świadoma, że nie musi wykonywać tych metod od razu, tylko przetrzymuje je w postaci drzewa wyrażeń (o wyrażeniach w następnej sekcji), które dopiero przy wywołaniu metody wyliczającej elementy z kolekcji zostaje wykonane w całości w efektywny sposób. Takie rozwiązanie jest idealne dla kolekcji, które łączą się z zewnętrzną bazą danych, aby istniała możliwość wybrania danych za pomocą jednego dużego zapytania SQL-owego.

1.2. Language INtegrated Query

Programiści na codzień pracują z danymi w różnych formach - zapisanych w plikach XML i JSON, przetrzymywanych w bazie danych, czy też po prostu z kolekcjami obiektów. Nie jest sztuką zauważyć, że trudnością dla programisty będzie odnalezienie się w projekcie, który korzysta z wielu źródeł danych, ponieważ wybranie danych z każdego z nich wymaga znajomości metod używania tych źródeł. To dało do myślenia architektom z Microsoftu, którzy „postanowili uogólnić problem [wyboru danych] i dodać możliwość wykonywania zapytań w sposób kompatybilny ze wszystkimi źródłami danych, nie tylko relacyjnymi i XML-owymi. Rozwiązanie to nazwali **Language INtegrated Query**” [1], i zostało bardzo ciepło przyjęte przez programistów .NET. Zapytanie LINQ jest automatycznie tłumaczone do docelowego języka zapytań, którego programista C# lub VB nie musi znać - a więc jest w stanie wybierać dane z niemal każdego źródła z użyciem tej samej składni.

Poniżej zostało przedstawione przykładowe zapytanie LINQ, które wybiera imiona i nazwiska osób z kolekcji pracowników, którzy zarabiają więcej niż 3000 złotych, posortowane alfabetycznie po nazwiskach:

```
var linqQuery =  
    from e in db.Employees  
    where e.Salary > 3000.0  
    orderby e.LastName  
    select new  
    {  
        FirstName = e.FirstName,  
        LastName = e.LastName  
    };
```

Takie zapytanie można również zapisać za pomocą metod z użyciem wyrażeń lambda (powyższe zapytanie jest tłumaczone przez kompilator do poniższego):


```
var linqQuery2 = db.Employees
    .Where(e => e.Salary > 3000.0)
    .OrderBy(e => e.LastName)
    .Select(e => new
    {
        FirstName = e.FirstName,
        LastName = e.LastName
    });
```

Pisząc zapytanie LINQ, tak naprawdę wykonywane są metody na kolekcjach `IEnumerable<T>`, z którymi była okazja zapoznać się w trakcie czytania sekcji traktującej o kolekcjach, które implementują ten interfejs. Każde z tych zapytań zwraca kolekcję `IEnumerable<T>` (w przypadku danych wybieranych z zewnętrznego źródła - `IQueryable<T>`), gdzie `T` jest typem anonimowym zawierającym dwie właściwości `FirstName` i `LastName`. Tą kolekcję można w łatwy sposób przerzutować na dowolną kolekcję używając odpowiedniej metody (na przykład `.ToList()` albo `.ToArray()`). Przykłady bardziej skomplikowanych zapytań można znaleźć w folderze `Thesis.Relinq.Tests` w plikach z rozszerzeniem `.cs` zawierających klasy testujące system, który stanowi załącznik do tej pracy.

1.3. Drzewa wyrażeń IQueryable

Wynikiem zapytania LINQ jest obiekt, który implementuje interfejs `IQueryable`. Poniższy fragment kodu pochodzi z biblioteki `.NET` i pokazuje sposób, w jaki `IQueryable` rozszerza `IEnumerable`:

```
public interface IQueryable : IEnumerable
{
    Type ElementType { get; }
    Expression Expression { get; }
    IQueryProvider Provider { get; }
}
```

Pierwsza właściwość zawiera oczywiście typ obiektów, których kolekcja jest wynikiem zapytania. Trzecia właściwość to instancja klasy, który implementuje interfejs `IQueryProvider`. Dostarczenie takiej implementacji jest zadaniem programisty, i o tym traktuje następna część rozdziału. Natomiast przedmiotem tej sekcji jest właściwość druga, o tajemniczym typie `Expression`.

Prawdziwym „zapytaniem” ukrytym pod interfejsem `IQueryable` jest obiekt `Expression`, który reprezentuje wejściowe zapytanie LINQ jako drzewo operatorów i metod, które zostały w tym zapytaniu użyte [2]. Po głębszej analizie kodu źródłowego biblioteki `.NET` okazuje się, że `IQueryable` jest tak naprawdę mechanizmem wykorzystującym metody typowe dla kolekcji do budowania drzewa rozbioru

składniowego w postaci obiektu `Expression`, który (wraz z `ElementType`) jest wykorzystywany przez `Provider` do wykonania zapytania.

Może się wydawać, że mamy wszystko - przecież wystarczy zaimplementować `IQueryProvider` w taki sposób, by tłumaczył drzewa `Expression` na zapytanie do języka, który nas interesuje. Okazuje się, że te drzewa mogą być problematycznym modelem do odwiedzania. Idąc śladem Fabiana Schmieda [3], weźmy na warsztat pewne zapytanie i zobaczymy, w jaki sposób obiekt `Expression` jest budowany:

```
var linqQuery3 =
    from c in QueryFactory.CreateLinqQuery<Customer>()
    from o in c.Orders
    where o.OrderNumber == 1
    select new { c, o };
```

Na początku, takie zapytanie jest tłumaczone na równoważny ciąg wywołań metod (równie dobrze programista mógł napisać w kodzie to, co jest poniżej):

```
QueryFactory.CreateLinqQuery<Customer>()
    .SelectMany(c => c.Orders, (c, o) => new {c, o})
    .Where(trans => trans.o.OrderNumber == 1)
    .Select(trans => new {trans.c, trans.o})
```

Kompilator tłumaczy powyższe wywołania metod na wywołania statycznych metod `IQueryable`, oraz opakuje wyrażenia lambda w obiekty `Expression.Lambda`, które są ich abstrakcyjną reprezentacją:

```
Queryable.Select(
    IQueryable.Where(
        IQueryable.SelectMany(
            QueryFactory.CreateLinqQuery<Customer>(),
            Expression.Lambda(Expression.MakeMemberAccess(...)),
            Expression.Lambda(Expression.New(...))),
        Expression.Lambda(Expression.MakeBinary(...))),
    Expression.Lambda(Expression.New (...)))
```

Z tej reprezentacji korzystają obiekty `IQueryable`, które budują poszukiwany obiekt `Expression`, który wreszcie jest abstrakcyjną reprezentacją zapytania, które jest przekazywane do dostawcy LINQ w celu budowy zapytania:

```
MethodCallExpression("Select",
    MethodCallExpression("Where",
        MethodCallExpression("SelectMany",
            CostantExpression(IQueryable<Customer>),
            UnaryExpression(...), UnaryExpression(...)),
        UnaryExpression(...)),
    UnaryExpression(...))
```

W tym miejscu warto zauważyć, że `Expression` jest oczywiście tylko klasą abstrakcyjną dla klas określających konkretne wyrażenia, które po niej dziedziczą, takie jak `MethodCallExpression`, `UnaryExpression`, czy `BinaryExpression`.

Problemem z drzewami `Expression` jest fakt, że kolejność wykonywanych metod nie jest z góry określona - **jakakolwiek** metoda może nastąpić po **jakiegokolwiek** metodzie, przez co drzewa bardzo szybko stają się skomplikowane. Ponadto, jedna metoda może służyć w kilku kontekstach, np. `SelectMany` może służyć zarówno za część odpowiadającą za budowę podzapytania, jak również wybór dodatkowego źródła danych (następna tabela dla części `FROM` zapytania SQL-owego). Ponadto, dostawca LINQ musi przejść po wszystkich wyrażeniach lambda nawet na samą górę drzewa, aby znaleźć odpowiedni kontekst, o który chodziło użytkownikowi w zapytaniu. Stąd wniosek nasuwa się jeden - budowa dostawcy LINQ, który ma większe możliwości niż podstawowe operacje na pojedynczej tabeli, jest trudnym zadaniem, jeśli chciałoby się to zrobić na drzewach `Expression`.

Kończąc powyższe rozważania, Schmied zauważył że logika przetwarzania drzew `Expression` jest w każdym dostawcy LINQ niepotrzebnie duplikowana. W tym miejscu zadał pytanie: „*Czy inteligentniejszym rozwiązaniem nie byłaby **jednokrotna** implementacja logiki przetwarzania drzew w sposób generyczny, z której mogą korzystać wszyscy dostawcy LINQ*”? To pytanie było motywacją do powstania biblioteki `re-linq`. Autor pracy dyplomowej skorzystał z tej biblioteki, i o sposobie jej działania oraz użycia poświęcona została cała następna sekcja.

1.4. re-linq i obiekty `QueryModel`

W sekcji traktującej o drzewach wyrażań `IQueryable` dowiedziono, że ze względu na skomplikowaną strukturę tych drzew, budowa zapytania docelowego na podstawie tych drzew jest trudna. W związku z tym, alternatywnym rozwiązaniem jest wspomniana już biblioteka `re-linq`, która tłumaczy drzewa wyrażań `IQueryable` na drzewa rozbioru składniowego o wiele przystępniejsze do przeglądania, a dokładniej na obiekty `QueryModel`, które o wiele bardziej przypominają oryginalne zapytanie LINQ. Te obiekty mają cztery właściwości:

- `SelectClause` - klauzula `SelectClause` określająca element, który jest wybierany w zapytaniu `select` z końca zapytania).
- `MainFromClause` - klauzula `MainFromClause` określająca główne źródło, z którego wybierane są informacje w zapytaniu (najbardziej zewnętrzny `from`).
- `BodyClauses` - zbiór wyrażań implementujących `IBodyClause`, które definiują jakie dane są wybierane w zapytaniu i w jakiej kolejności (słowa kluczowe `where`, `orderby`, `join`, wewnętrzne `from-y`, które są przetrzymywane w klauzulach `AdditionalFrom`).

- **ResultOperators** - zbiór wyrażeń dziedziczących po **ResultOperatorBase**, które wykonują logikę na zbiorze wynikowym (na przykład metody agregujące **Count()**, **Average()**, **Distinct()** i im podobne, operacje na zbiorach **Union()**, **Distinct()** i im podobne).

Biblioteka re-linq, poza przekształceniem obiektów **Expression** na **QueryModel**, pozwala również na znaczne uproszczenie implementacji **IQueryProvider**, udostępniając klasę abstrakcyjną **QueryableBase**, po której dziedziczy klasa budująca zapytanie docelowe. Klasa ta musi posiadać metodę **CreateQueryProvider**, która zwraca obiekt typu **IQueryProvider** wykorzystywany przez **IQueryable**. Takim obiektem może być oferany przez re-linq **DefaultQueryProvider**, który jest budowany z trzech argumentów: typu docelowego implementującego **IQueryable**, obiektu **QueryParser** dokonującego translacji drzewa **Expression** do obiektu **QueryModel** (istnieje możliwość napisania własnego tłumacza, ale autor pracy korzysta z domyślnego, który został dostarczony razem z biblioteką), oraz własnej implementacji interfejsu **IQueryExecutor** (patrz: **Thesis.Relinq/PsqlQueryable.cs**). Taka implementacja powinna posiadać trzy metody:

- **IEnumerable<T> ExecuteCollection<T>(QueryModel queryModel),**
- **T ExecuteScalar<T>(QueryModel queryModel),**
- **T ExecuteSingle<T>(QueryModel queryModel, bool defaultWhenEmpty).**

Wybór wywoływanej przez **IQueryExecutor** metody zależy od oczekiwanego wyniku zapytania (cała kolekcja, skalar, pojedynczy element z kolekcji). W rezultacie, pisząc zapytanie LINQ, dostajemy obiekt w pełni implementujący **IQueryable**, na którym wywołanie metody wyciągającej wynik z bazy danych zwróci wynik jednej z powyższych trzech metod. Teraz jedyne, co nas dzieli od oczekiwanego rezultatu, jest ich implementacja, która przechodząc przez drzewo **QueryModel** buduje zapytanie, wykonuje je korzystając z zewnętrznej biblioteki łączącej się z bazą danych PostgreSQL, konwertuje wynik zapytania do oczekiwanego typu i go zwraca.

Sposobem budowy zapytania na podstawie obiektu **QueryModel** jest implementacja wzorca projektowego **Odwiedzający (Visitor)**, którego zadaniem jest przejście przez wnętrze tego obiektu. Biblioteka re-linq oczywiście udostępnia bazowe klasy abstrakcyjne, które wystarczy przeciążyć w celu wykonania tego zadania, i o tym poświęcony został następny rozdział niniejszej pracy. Przy okazji warto jeszcze wspomnieć, że biblioteka re-linq jest na tyle potężnym narzędziem, że na jej użycie zdecydowali się nawet autorzy **NHibernate** oraz **Entity Framework 7**, które są najpopularniejszymi bibliotekami ORM w .NET.

Rozdział 2.

Proces budowy zapytania

Znając sposób działania dostawców LINQ oraz budowę drzewa `QueryModel`, wystarczy opracować metodę przechodzenia przez te drzewa w celu budowy zapytania do bazy PostgreSQL. Punktem wejściowym dla projektu, który jest załącznikiem do niniejszej pracy, jest artykuł [4], opisujący przykładową implementację dostawcy LINQ dla NHibernate.

2.1. Implementacja `QueryModelVisitorBase`

Korzystając z dotychczasowej wiedzy, następnym krokiem do wykonania jest implementacja metod odwiedzających nowe drzewo rozbioru składniowego. Również w tym przypadku biblioteka `re-linq` asystuje programiście w tym zadaniu, udostępniając klasę `QueryModelVisitorBase`, która implementuje zbiór metod odwiedzających obiekt `QueryModel`. Klasa ta nie robi nic szczególnego, poza sprawdzeniem poprawności typu elementów przekazywanych w argumentach oraz ich zaakceptowaniu - typowa implementacja wzorca Odwiedzający (Visitor). Trzeba oczywiście napisać rozszerzenie tej klasy, która wykona dodatkową logikę na argumentach implementowanych metod, oraz wywoła bazową logikę z użyciem słowa kluczowego `base`.

Argumentami każdej z metod, które będą nadpisywane, są różne klauzule - skondensowane do postaci wygodnych obiektów - które występują w zapytaniu LINQ. Ich właściwościami są znane już obiekty `Expression`, jednak są one na tyle proste, że można łatwo się zająć ich odwiedzeniem, i o tym będzie traktować następna sekcja tego rozdziału. Na chwilę obecną założmy, że posiadamy generyczną metodę, która odwiedza każdy możliwy podtyp `Expression`, i na jego podstawie buduje fragment zapytania SQL-owego, który jest przekazywany do instancji klasy `QueryPartsAggregator`, służącej do łączenia takich fragmentów w pełne zapytanie SQL. Dokładna implementacja klasy, która jest tematem niniejszego podrozdziału, znajduje się w pliku `PsqlGeneratingQueryModelVisitor.cs`. Autor pracy zachęca czytelnika do zapoznawania się z nim w trakcie czytania następnych podsekcji.

2.1.1. Metoda VisitQueryModel

TODO.

2.1.2. Metoda VisitSelectClause

TODO.

2.1.3. Metoda VisitMainFromClause

TODO.

2.1.4. Metoda VisitWhereClause

TODO.

2.1.5. Metoda VisitOrderByClause

TODO.

2.1.6. Metoda VisitJoinClause

TODO.

2.1.7. Metoda VisitAdditionalFromClause

TODO.

2.1.8. Metoda VisitGroupJoinClause

TODO.

2.1.9. Metoda VisitResultOperator

TODO.

2.2. Implementacja RelinqExpressionVisitor

TODO.

2.2.1. Metoda VisitBinary

TODO.

2.3. Czynności następujące budowę zapytania

Potrafiąc zbudować dowolne zapytanie SQL-owe na podstawie zapytania LINQ, pozostaje już tylko kwestia wykonania go i zwrócenia wyniku w postaci obiektowej. Autor pracy postanowił użyć do tego celu bibliotek Npgsql (połączenie z bazą PostgreSQL, wykonywanie zapytania) oraz Dapper (rozszerzenie umożliwiające wygodne mapowanie relacyjno-obiektowe).

Z użyciem tych dwóch bibliotek, wykonanie zapytania i przetłumaczenie wyniku do postaci obiektowej jest bardzo proste - biblioteka Dapper rozszerza obiekt `NpgsqlConnection` służący do łączenia z bazą danych o metody `Query` i `Query<T>`, które umożliwiają automatyczne mapowanie wyniku do postaci obiektowej. Poniżej fragment kodu z przykładowej implementacji `IQueryExecutor`:

```
var commandData =  
    SomeQueryModelVisitor.GenerateQuery(queryModel);  
  
var s = commandData.Statement;  
var p = commandData.Parameters;  
  
return connection.Query<SomeClass>(s, p);
```

W tym miejscu zmienna `result` jest typu `IEnumerable<SomeClass>`, gdzie `SomeClass` jest typem obiektu, który zwraca oryginalne zapytanie LINQ (jest ono typu `IQueryable<SomeClass>`). Dapper wymaga, aby nazwy kolumn w relacjach mapowanych na obiekty były takie same, jak nazwy właściwości w klasie modelowej - stąd, podczas budowy zapytania, każda kolumna została przemianowana na nazwę odpowiadającą właściwości w klasie z użyciem słowa kluczowego `AS`.

Autorowi pracy niestety nie udało się dotrzeć do tego, w jaki sposób Dapper może mapować krotki na typy anonimowe, lecz znalazł obejście tego problemu. Algorytm składa się z następujących kroków:

1. Sprawdź, czy typ obiektu wyjściowego jest anonimowy. Jeśli nie, wykonaj metodę `Query<T>` i zwróć wynik.
2. Wiadomo, że typ obiektu jest anonimowy. Wykonaj metodę `Query`, która zwraca wynik w postaci obiektów `DapperRow`.
3. Przetłumacz `DapperRow` na słownik `IDictionary`.

4. Wyciągnij tylko i wyłącznie wartości *każ* Wewnętrzna implementacja `DapperRow` gwarantuje, że kolejność wartości z par kluczy-wartość będzie zgodna z kolejnością kolumn w wynikowym zapytania.
5. Korzystając z klasy `Activator`, dla każdej krotki stwórz instancję typu `T`, której wartościami będzie krotka przekazywana jako argument do metody `Activator.CreateInstance`. Zwróć wynik.

W ten sposób, implementacja `IQueryExecutor` jest w stanie przemapować *prawie* każde zapytanie do postaci obiektowej. Trzeba jednak jeszcze rozpatrzyć przypadek, gdzie zapytanie LINQ wykorzystywało metodę `GroupBy`. `TODO`.

Rozdział 3.

Testy jakości i wydajności

Tutaj coś będzie jak złapię wenę.

3.1. Sekcja

Tutaj też.

Rozdział 4.

Podsumowanie

Tutaj coś będzie jak złapię wenę.

Bibliografia

- [1] Don Box, Anders Hejlsberg, LINQ: .NET Language-Integrated Query, 2007.
- [2] Matt Warren, LINQ: Building an IQueryable Provider, 2007.
- [3] Fabian Schmied, re-linq - A General Purpose LINQ Foundation, 2009.
- [4] Markus Giegl, re-linq | ishing the Pain: Using re-linq to Implement a Powerful LINQ Provider on the Example of NHibernate, 2010.
- [5] Microsoft, 101 LINQ Samples, 2012.
- [6] The PostgreSQL Global Development Group, Documentation, 1996-2017.

Dodatek A

Instrukcja obsługi

Tutaj coś będzie jak złapię wenę.